

WILLEM DE
WOLF

BAZEL

2008

Personages

Gerardjan Gedreven en succesvolle casting director. Stortte zich, na z'n vroege pensionering, met evenveel geestdrift op het verzamelen van kunst, waarbij een voorliefde voor de hedendaagse fotografie opvalt. Begin zestig.

Gillis Een vriend, met de nadruk op een. Regelmatig begeleider van Gerardjan tijdens zijn kunstreizen. Minstens even bevlogen, geëngageerd en talentvol theatermaker. Een kunstliehebber. Midden dertig.

Bazel speelt zich af in de repetitieruimte van Gillis. Het stuk begint tijdens een brain storm sessie, waarin door Gerardjan en Gillis naar ideeën wordt gezocht voor een gezamenlijk project, een theatervoorstelling, met hun vriendschap als onderwerp. Gillis bedient af en toe een bandrecordertje. Hij neemt delen van het gesprek op.

gillis ‘morgen om 5 uur in mijn hotelkamer’, dat was het eerste wat je zei.

gerardjan wanneer?

gillis in bazel, die nacht nadat je een stukje met die jongen over een grasveldje had gelopen en daarna weer bij me aan tafel was komen zitten. ‘morgen om 5 uur in mijn hotelkamer’, en daarna zei je heel kordaat: ‘én 5 uur is 5 uur.’ en daarna: ‘maar het heeft geen gevolgen voor ons tripje.’ vervolgens was het even stil en toen zei je: ‘hij komt met de tram. tram 3.’ plotseling was jij het felbegeerde portret. ‘hij had er wel oog voor’, zei je. ik had hem nog nauwelijks gezien, maar jij had hem die nacht in het restaurant al zeker een kwartier schaamteloos gevolgd en hij jou. van die bruine slaapkorsten aan z’n oogranden had-ie, herinner ik me. ingeslapen traan. grote glanzende eiwitogen. zoeklichten waren het die nacht.

gerardjan maar hij kwam niet.

gillis nee, hij kwam niet. klein en moe en donker was-ie, bijna zwart. dat weet ik nog.

en gediensig was-ie ook. de asbak maakte hij schoon na elke tip aan je sigaret. hij droeg een enorm wit gummi schort, zoals ze die normaal in het slachthuis dragen. om zich tegen het bier te beschermen, denk ik. maar al het vocht kwam bij hem van binnenuit. het schort maakte hem een kind. de spek en bonen keukenhulp van restaurant kazerne. hij mocht geen bestellingen opne-

men, herinner ik me. dat kwam hij uitleggen. tot twee keer toe. in het engels. dat-ie alléén maar engels sprak, zei je me pas later. en z'n lach herinner ik me ook nog. zo'n laat-ik-me-maar-meteen-voor-alles-verontschuldigen-lach. 'het besluipen beheerst hij niet', zei je, 'dat hebben ze allemaal. die hebben dat allemaal. net ingevoerd, natuurlijk. net op de hoogte gebracht van dat dit ook altijd nog kan. als uitweg. een amateur en dus nog niet op de hoogte van de omgangsvormen, zeg maar. gelukkig. gevorderden doen er jaren over om zich zo onhandig te bewegen, die moeten eerst de hele cyclus weer door.' een gelukszoeker, dat was het eerste wat ik dacht. 'kijk, zal je uitleggen', zei je...

gerardjan moeten we het hier nou over hebben?

gillis het is maar een begin.

gerardjan kom bij me zitten. ik wil een feestje gaan geven. heel low profile. heel ongedwongen, geen cadeaus, gewoon een envelop met bescheiden inhoud voor de aanschaf van een foto. wat denk je?

gillis kan.

gerardjan laten we het serieus doen.

gillis het feest?

gerardjan dit. ik ben altijd bang dat mensen gaan lachen als ik het woord 'serieus' zeg.

gillis zeg és werkelijk serieus 'serieus'.

gerardjan serieus.

gillis hoor je nou hoe je dat zegt?

gerardjan serieus. ben je aan het lachen?

gillis ik weet het niet.

gerardjan als ze lachen weet ik dat ik een karikatuur ben geworden. hoor je dat? en je moet je straks aan je tekst houden.

gillis ik hou me aan m'n tekst.

gerardjan toch nerveus, verdomme. ik doe dit voor jou hè?

gillis laten we vooral met de verontschuldigen beginnen.

gerardjan als je maar geen andere dingen gaat zeggen. als je maar niet gaat improviseren...

gillis ik hou me aan m'n tekst.

gerardjan als je gaat improviseren, ga ik lachen en dat is niet serieus.

gillis begin nou maar.

gerardjan ik? met wat?

gillis een serieus verhaal over jou en mij.

dat zouden we doen.

gerardjan ik hoef dit helemaal niet meer. waarom doe ik dit toch? bevestiging heb ik toch meer dan zat. en nu toch weer 'ja' gezegd. loopt-ie al?

gillis nee.

gerardjan een serieus verhaal over jou en mij?

gillis geen hysterisch gedoe, toch? dat hadden we afgesproken.

gerardjan bazel?

gillis kan.

gerardjan ga jij maar verder over bazel. ik ben geen toneelspeler zoals jij. jij bent toneelspeler. ik val wel in.

gillis we doen het serieus. goed, waar was ik? de nacht nadat je een stukje met die jongen over een grasveldje had gelopen en daarna weer bij me aan tafel was komen zitten. ‘kijk, zal je uitleggen’, zei je. je zei:

‘je kijkt, snel, en loopt er vervolgens langs.

je praat en kijkt en loopt er vervolgens langs. zo doe je dat. tune in tune out.’

gerardjan dat zei ik helemaal niet.

gillis nee, natuurlijk zei je dat helemaal niet. nou en? wat doet dat er nou toe? het hoeft toch allemaal niet waar te zijn. ‘tune in tune out. je opteert’, zei je. ‘weet hij allemaal nog niet’, zei je, ‘beter’.

onweerstaanbaarder. jij bent het intake-gesprek. bij jou begint de dressuur. je vertelde het me met een zekere superioriteit. ‘tune in tune out. zo doe je dat.’ en ik dacht: zo deed je het net zelf niet. zoals ik al zei, jij was hem daarnet nog schaamteloos aan het volgen en hij jou. maar goed,

je was opgetogen. jij kwam daar als kenner, als verzamelaar, als potentiële koper, als opterende koper. en jij had gewonnen en daarmee kon ook met terugwerkende kracht de weg er naartoe worden geïdealiseerd. de volgende dag zitten we op dus de messeplatz, weet je nog? en we wachten op hem. ik moet steeds duidelijk gescheiden houden waar we zijn en op welk moment.

gerardjan dit wil toch helemaal niemand horen.

gillis op de messeplatz dus, in bazel, op een terras onder een boom. de middag na de nacht dat je een stukje met die jongen, de

spek en bonen keukenhulp van restaurant kazerne, over een grasveldje had gelopen en we wachten op hem. weet je het nog?
gerardjan natuurlijk weet ik dat nog.

gillis we kijken onder de boom op het terras vanuit de schaduw over het door de zon witgebleekte plein naar de tramhalte. langs de over het plein door elkaar heen bewegende mensen letten wij op de tramhalte. een open bouwwerkje van een architect die de ideeën van de nieuwe zakelijkheid duidelijk nog te frivol vond en op z'n tekentafel tot een betonplaat op poten en een kaartjesautomaat kwam. en er is nog heel veel tijd. het is nog lang geen 5 uur. misschien net 4. het heeft dus nog geen zin om op de achterbalkons

van de arriverende trams te letten. maar we zitten zo dat we dat straks kunnen gaan doen. meteen al kunnen gaan doen. meteen al doen. jij drinkt bubbels. het glas in je rechterhand, de pink met de ringen omhoog en de linkerpols als een servet onder het glas. volgens mij ben je wel tevreden. toch?

gerardjan nu?

gillis daar.

gerardjan ja, ik weet dan toch nog niks.

gillis nee, je weet nog niks. je bent tevreden. jij drinkt bubbels, ik drink bier. grote. en je denkt volgens mij: moet-ie straks natuurlijk pissen, net als hij komt.

gerardjan zoals jij ook altijd naar de wc loopt als je zelf denkt dat je iets belangrijks hebt gezegd: zo, daar mogen we dan nog even over nadenken.

gillis maar ik hield het in. toen wel. ik wilde daar niet weg. ik wilde het allemaal helemaal meemaken. ik bleef in de buurt. dat was toch je eerste instructie? het was je eerste instructie en er volgden er meer: 'ook als ik straks met hem naar m'n hotelkamer ga, blijf jij in de buurt.' ja, ik blijf in de buurt. ik blijf altijd in de buurt. je hebt net weer die duizenden en duizenden heugafeld tegels achter je en ik bleef in de buurt. net weer de uitgang van het onmetelijke witte mecenassenlabyrint gevonden en ik bleef in de buurt. we zijn in bazel voor de kunstmesse. die kunstmesse. die. 5398 kunstwerken (heb ik uitgerekend) verdeeld over 267 stands in 4 gebouwen over 3 dagen. met voor jou, speciale aandacht voor de hedendaagse fotografie. alles met mij in de buurt. net als twee jaar geleden. overal naar toe, overal naar binnen met behulp van jouw elke twee jaar weer dikker en begeerlijker wordende stapeltje exclusieve entreekaarten. in het etuitje: prada. in het tasje: prada. op het buikje rust het handje. zo komen wij door zwitserlandje. vrijentreekaart, genodigden-vrijentreekaart, vipoungevrijentreekaart, tienprocentgalleriekortingvrijentreekaart en gratistheetafelcatalogusvrijentreekaart. zo. allemaal ingeleverd en er evenveel opties voor achtergelaten. met de optie ook een indruk achtergelaten. bij elke stand die er toe doet, heb jij jezelf even in de houding van iemand die in zich opneemt neergezet. een paar seconden maar, niet langer, anders zou het op werkelijke interesse gaan lijken en dat zou gespeeld overkomen. een paar seconden en dan met een kleine ruk; jezelf herpakt. zoals bij die foto van die jongens. die jongens die...

gerardjan welke jongens?

gillis die drie jongens, in schooluniform.

gerardjan anthony goicolea. prachtig.

gillis die jongens, bijvoorbeeld. bij die foto van die jongens jezelf hernomen. een licht 'helaas'. mag. een licht 'maar het is niet anders'. optioneel. vervolgens, een fractie slechts –echt slechts een fractie– snel zogenaamd cultuurhistorisch geplaatst. routineus bijgezet. met de foto in de catalogus thuis vergeleken. jij kent het allemaal al, toch? in de catalogi heb je je verdiept. je wordt hier niet verrast, niet overvallen. en dan in de draai...

gerardjan ik laat me heel graag verrassen...

gillis daar hebben we het later nog over. okay? eerst dit afmaken.

gerardjan moeilijk. jij. jij wilt dat het gaat, zoals jij denkt dat het moet gaan.

gillis ik zeg alleen maar hoe het ging. dus in de stand, in de draai. vooral in de draai, naar de prijs geïnformeerd. in het voorbijgaan. in de loop. bijzaak, zeg maar. het werk vereist stilstand. je laat zien dat je die afspraak kent. de prijs beweging. je kijkt, snel, en loopt er vervolgens langs. praat en kijkt en loopt er vervolgens langs. tune in tune out. zo doe je dat. op de messe wil men namelijk weten of je nog bent ingevoerd. zo heeft men het daar graag. en dat ben je. je bent ingevoerd. je laat je strijd niet zien, toch? je martelgang tussen én dat gloeiende in je hersenen, dat: 'het is níet van míj. het is nóg níet van míj, verdomme.' én de wetenschap dat het je straks thuis uitgeblust aan zal staren. maar dat laatste kun je nu nog niet denken. de eerste gedachte duwt alle andere voor zich uit.

gerardjan hoe bedoel je? ik zit heel vaak thuis alleen voor m'n foto's. iedereen denkt dat ik dat nooit doe.

gillis je uitstel is de optie. snap je?

gerardjan ik?

gillis vroeg je aan mij, toch? ja, ik snap het. ik heb zelden zo'n vanzelfsprekend verlopen massascène gezien.

gerardjan het is een messe. het is gewoon handel.

gillis het is handel en men noemt de prijs niet?

gerardjan dat is ook handel.

gillis maar men noemt hem wel, natuurlijk. iedereen noemt hem. overal op de messe wordt-ie genoemd. in de draai, in het voorbijgaan, in de loop. het liefst als eerste, toch? om hem daarna meteen toe te stoppen; te zeggen dat het daar niet om gaat, dat-ie dus eigenlijk niet is genoemd, maar je noemt het wel. niets is zo aanwezig als de prijs. nee beter; niets is zo aanwezig als de huidige prijs van wat je al hebt. als-ie tenminste is gestegen. die moet overal tussendoor. die moet je prikken. die moet zoemen. niet al te nadrukkelijk. het moet de toehoorder steken, pijn doen. die andere verzamelaar, weet je nog? die in de viplounge bij ons kwam zitten. jij had de prijs genoemd, de huidige prijs, de gestegen prijs, dat wat het nu waard is en bij hem begon het te jeuken. hij bleef doorpraten, maar al wat afweziger nu. hij was al in beslag genomen. je zag hem denken: waarom ik niet, verdomme? had het wel gezien natuurlijk toentertijd, maar... helemaal niet noemen is net te chic. net te onafhankelijk. net te onwaar. dat zou jij niet volhouden. dat zou te uitpuittend zijn. tijdens elk gesprek alleen maar

denken: maar ik moet hem nog wel kwijt hè. wat het nú waard is. want de intuïtie moet gestreeld, de vooruitziende blik. dat ‘toen al gezien en meteen ingetuned’. jouw inzicht dat de actualiteit vooruit was. het enige inzicht dat daar, op de messe, telt; de altijd jeugdige smaak, openheid voor het nóg onvolwassen signaal. alleen door jou opgemerkt tussen al het ouderwetse onbegrip. dat wat pas over tien jaar de wereld z’n ware aard laat zien. daarvoor zou je voor een leek, een buitenstaander, iemand moeten zijn die net wat langer bleef staan, iemand die bedachtzaam z’n onbegrip toetst, z’n twijfel serieus neemt. een langzaam tempo. maar dat gaat natuurlijk helemaal niet. veel te ingewikkeld: ‘daar ben ik toch veel te onrustig voor. dat gaat allemaal niet snel genoeg. zoveel tijd heb ik nou ook weer niet meer hè.’ geil, zo moet het er uitzien; daar ligt je botte klasse; geil. daar heb jij allang geopteerd. en hoe word je daar anders voor gecompimenteerd dan door de huidige prijs?

...

hoe dan ook, alles ging die dag precies als de dag ervoor. en ondanks de ‘het heeft geen gevolgen voor ons tripje’, is het die dag toch allemaal al anders, want hij zit ertussen.

hij komt.

gerardjan allurie. allurie, zo heette-ie. ik herinner het me weer.

gillis allurie komt met de tram. tram 3.

gerardjan was je jaloers?

gillis tussen elk moment van die dag en 5 uur zat hij. én 5 uur is 5 uur. vandaag wordt het 5 uur. en 5 uur was het al bij het opstaan, toch? vandaag bepaalde hij het tempo. vandaag was al je haast, al je

vluchtigheid, helemaal oprecht. vandaag was al het aanhouden op-
houden. en al het ophouden weg. vandaag was er dat woord. wat is
nou dat woord? dat woord dat daar, op de messe, aan die onmetelijk
lange witte muren, achter het glas –ontspiegeld of niet ontspiegeld,
smaakkwestie, dus sociale kwestie– wordt gezocht. in graadmagere
junks bijvoorbeeld. in een twijg, geknakt in een balkonbak. in hem,
hij daar, die jongen, in z'n onopgemaakte bed. bij hem wil je zijn.
vandaag was het er. vandaag was er 'noodzaak'. ja, dat was het
woord. 'noodzaak' en jij had het die dag. en ik moest bij je blijven.
dat was een instructie. ik bleef in de buurt. 'en je moet je telefoon
bij je houden als ik met hem naar mijn hotelkamer ga.'

gerardjan uit voorzorg, toch? je weet maar nooit.

gillis met de waarschuwing 'batterij zwak' op m'n display en een
vergeten lader zit ik bij de tweede instructie al flink in de proble-
men.

en er volgen er meer. elke keer als we die dag even gaan zitten om
uit te rusten, begin je eerder over hem te praten. uiteindelijk heb-
ben we het alleen nog maar over allurie. 'het is zo voorbij', zeg je,
'je wacht toch wel op me?'

ga maar met een krant op het terras van het hotel zitten, wil je? ga
maar een krant kopen. hier is m'n portemonnee. ga maar met een
krant op het terras onder m'n raam zitten'. 'dan hoor ik je', zeg ik.
'ik doe het altijd heel stil', zeg je, 'ik laat de hotelkamer-deur open.
als er dan wat is, dan kan ik naar beneden roepen en dan kom je
naar boven'. hoe dan ook, alles in mij wordt al in beslag genomen
door jouw plan. onze agenda's zijn gelijk. dat vind jij prettig. ook
de mijne heeft nu nog maar één afspraak.

...

‘hij zat gisternacht meteen in m’n mond’, zeg je plotseling, ‘in m’n mond en in m’n kruis.’ dat zeg je als we uitrusten in de vip lounge van de messe en er nog heel veel tijd is. ’t is dan nog geen 12 uur. voor de vip lounge moet je met de roltrap naar boven. voor de roltrap staat de vip lounge hostess. ze controleert onze kaarten. onze vip lounge-vrijentreekaarten. in de vip lounge staat de bulgari-sponsorstand.

gerardjan oh god. jij en de bulgaristand...

gillis ik en de bulgari-sponsorstand. ik vond het misschien wel de mooiste stand van de hele messe. de kunststands doen de sponsorstands na en daar waar de kunststands armoediger zijn, heet dat ‘artistieke wanorde die nou eenmaal bij de kunsthandel hoort’. in spitsvondigheden waren ze daar sowieso heel bedreven. in de bulgarisstand hingen gigantische felgekleurde diamanten colliers om hardhouten cleopatranekjes. er stonden mannen in pak omheen, die ons in de vip-lounge wijdbeens en met de armen over elkaar bekeken. het was niet duidelijk of ze bewaakten of verkochten. in ieder geval hadden ze niets te doen. dat was wel duidelijk. op één na dan. die draaide af en toe wat aan een champagnefles in een koelemmer op een console.

de anderen bewogen zich niet. die hadden zich voorgenomen om ons te observeren en zich ondertussen, misschien wel uit tijdverdrijf,

af te vragen wie er van ons nou zou kunnen kopen en wie er nou zou kunnen stelen.

gerardjan jij had het steeds over stelen...

gillis ik werd geïntimideerd door hun blik. terwijl ze zich misschien alleen maar verveelden. misschien dachten ze wel aan iets heel anders, maar ik was geïntimideerd. overal op de messe heb ik alleen maar bewakers óf verkopers in stands zich zien vervelen. de tijd vooruit zien duwen door aan een champagnefles in een koelemmer op een console te draaien, terwijl ze mij bekeken. en ik keek terug. beschaamd natuurlijk. ik werd doorzien. dat was wat ik tenminste steeds dacht. de hele messe door werd ik bekeken, beoordeeld en doorzien: ‘jij kan niet kopen.’ is het waar dat je altijd aan iemand kunt zien of-ie kán kopen?

gerardjan aan jou was het te zien. aan jou is het altijd te zien.

gillis ik ben me altijd bewust dat ik niet kan kopen.

gerardjan dan is dat altijd...

gillis ...aan me te zien. hoe zie je dat?

gerardjan kleding vooral.

gillis jij zou eigenlijk moeten vertellen wat dat nou precies is. jij hebt daar volgens mij heel veel verstand van.

gerardjan vooral kleding.

gillis verder niks?

gerardjan en houding. én je nam ook steeds kaartjes van tafels. dat doe je niet.

gillis de kaartjes liggen er niet om mee te nemen? ‘aha, een ansichtkaartenverzamelaar.’

gerardjan precies. kleding, houding en kaartjes van tafels nemen.

gillis ik dacht steeds: en dan ben ik hier eindelijk binnen en dan doe ik nog niet mee. ik was natuurlijk jaloers. ik ben altijd jaloers

geweest op alles wat maar een beetje op goede smaak leek. ik was als kind al jaloers op de mensen in de after-eight reclame. mensen die bleven zitten na het eten en elkaar dan nog wat te vertellen hadden ook. als kind probeerde ik thuis alles al exclusiever te maken dan het was. als er familie uit de randstad op bezoek kwam, vond ik dat al een hele verademing; waren we in ieder geval even van dat verschrikkelijke accent verlost. ik herkende het ook zo goed bij een tsjechisch gezin, waar ik voor de val van de muur loog. heb ik je dat verteld?

gerardjan ja.

gillis oh, nou dan...

gerardjan vertel het nog maar een keer. voor de band. misschien kunnen we er iets mee. de mond houden we vast.

gillis de mond?

gerardjan ik zei of zou in de viplounge hebben gezegd: 'hij zat meteen in m'n mond.'

gillis dat heb je gezegd.

gerardjan ik geloof inderdaad dat ik dat gezegd heb.

gillis 'in m'n mond en in m'n kruis.'

gerardjan nou, kom op met die tsjechische kamerverhuurders van je.

gillis die hadden het wat beter, voor tsjechische begrippen dan, want ze verhuurden kamers. daar betaalde je ze in marken voor. maar ze konden er nauwelijks iets voor kopen. ja, badspullen. hun hele rijkdom was in de shampoos en de douchegels en de deodoranten gaan zitten. zoals die waren uitgesteld op een roestvrijsta-

len rekje in de badkamer. daar leek het al bijna de eerste wereld. van daaruit zou verder worden gebouwd. dat was de bedoeling. eigenlijk zat er nauwelijks verschil in de spullen waartussen ik ben opgegroeid en die in een gemiddelde flat in tsjechoslowakije. gerardjan dat zie je ook altijd; afkomst. kleding, houding, kaartjes van tafels nemen en opgegroeid in een flat die te vergelijken is met die van tsjechische kamerverhuurders in een buitenwijk van praag. zeker als je het ook nog een beetje meelijwekkend gaat lopen romantiseren. we komen er wel.

gillis wist je dat ik op de messe hoopte dat ik van m'n onbekendheid gebruik kon maken? dat iemand misschien de vergissing zou maken te denken dat ik als hedendaagse fotografiespecialist met jou mee was gekomen, dat de verkoop eigenlijk via mij liep, dat mijn korte onderonsjes met jou doorslaggevend zouden zijn voor aankoop of niet. ik hoopte dat men me ook zo zou benaderen: 'let op hem. hoe hij kijkt. waarnaar hij kijkt. hij heeft invloed. hij is de hedendaagse fotografiespecialist. hij neemt de eigenlijke beslissing. hij is het brein achter zijn succesvolle collectie. want wij kennen wel iedereen, maar wij kennen ze natuurlijk niet allemaal. of misschien is het wel z'n vriend. beslist hij wat er mee naar huis wordt genomen. vind je dit mooi, lieverd?' het eerste had ik natuurlijk veel liever dan het tweede. daarom liep ik steeds op een afstandje achter je. heb je dat gemerkt?

...

maar het werkte niet. keek ik toch op het kaartje naar de naam van de fotograaf. én natuurlijk alsmaar die niet weg te spelen angst om weggestuurd te worden. elk moment kon-ie komen: een tikje op

m'n schouder en dan in de draai, vooral in de draai ook nog een onbetaalbare vaas omgegooid: 'ja, nu weten we het zeker. nu weten we zeker dat hij hier niet thuishoort.' je had me moeten introduceren.

gerardjan ik introduceerde je overal, maar je deed er niets mee.

gillis ik wist niet hoe ik moest praten. die jongens die tegenover ons zaten, de dag ervoor, die wisten het. weet je nog?

gerardjan welke jongens?

gillis we gingen wat eten. *keuchen* dikke ronde plakken deeg gevuld met eieren en kaas. 'gelukkig niet zoveel calorieën', zei je nog.

gerardjan we hadden het toch leuk?

gillis ik moest er om lachen.

gerardjan hadden we het niet leuk dan?

gillis die twee jongens die toen tegenover ons zaten. jong. druk met hun telefoons.

dure zomerhemden. fotomodellenlook. geschikt voor mannen en voor vrouwen.

te geparfumeerd. en heel erg op de hoogte.

gerardjan vreselijk.

gillis tuurlijk, vreselijk. niet onschuldig. niet net ingevoerd. dus vreselijk. 'wat doen ze?' vroeg ik.

gerardjan runners.

gillis runners. ja, natuurlijk, dacht ik, ook hier; elke markt creëert dienstverlening. we kwamen ze een paar keer tegen, weet je nog? ze lopen rond. ze lopen rond én kijken én kunnen het zien. zij zien wie er kán kopen, maar niet weet wát. zij zien meteen wie

zichzelf niet vertrouwt, maar wel is overrompeld door de veelheid en de levendigheid en het niet uit kan staan dat-ie er niets van wist en niets van weet; ‘aha, daarom zat er natuurlijk al die tijd een kunstbijlage in m’n krant’. die hoeven zich niet lang buitengesloten te voelen. de runners spreken ze aan en voeren ze in. subtiel. bij de runners heb je altijd gelijk, altijd een verrassende smaak, altijd een eigengereide kijk. eigenlijk voer je hen in. ze masseren, loodsen, stellen gerust; ‘we nemen u op. wees niet bang, we zijn al met zovelen. en niet de eersten de besten. op de besloten openingsavond vlogen er zestig privé-jets in en die zijn dezelfde nacht alweer vertrokken. en toen daarvan de rook was opgetrokken bleek 60% al verkocht. moet u zich eens voorstellen; die uitgestrekte armen, die onrust, dat geschreeuw als van een overspannen beursdag. die avond is een gevecht geweest. deze spullen zijn roofgoed en daardoor minstens waardevast. van de razendsnelle deals is men nu nog aan het bijkomen. vandaar nu ook overal die loomheid. vandaar overal dat draaien aan die champagneflessen; men blaast nog uit. maar laat het u niet weerhouden; elke reden om te kopen is een juiste’. op de messe is elke reden om te kopen een juiste. en omdat het vooral schaamteloosheid en mateloosheid zijn die geld hebben, zijn dat de redenen waarmee er wordt gekocht. ‘ze zijn er op elke grote beurs’, zeg je, ‘je moet je er niks van aan trekken’.

gerardjan nee, niks van aan trekken.

gillis nee, niks van aan trekken, maar dat gaat dan natuurlijk helemaal niet meer.

gerardjan jouw kift.

gillis ja, mijn kift.

gerardjan daarnet nog keurig op jezelf betrokken in je verhaal over tsjechoslowakije, maar nu helaas tóch verongelijkt en daarmee dus verder ongevaarlijk. die jongens zijn wat jij zou willen zijn, maar daar ben je nu te oud voor.

gillis ik heb het lef niet, nee. nooit gehad, dus met leeftijd heeft het niks te maken.

ik ben te beschaamd.

gerardjan dat zie je ook.

gillis en dat verdraag ik vervolgens weer niet van mezelf. weet je nog met maureen paley? ik gaf haar een hand. toen we weg waren zei je: ‘gaf jij maureen paley een hand?’

gerardjan laten we dat maar overslaan.

gillis men moet zich zo’n messe, en jou en mij óp zo’n messe, toch voor kunnen stellen? galeriehoudster maureen paley, londen, met behalve sarah jones en wolfgang tillmans vooral zichzelf, als levenskunstenares, in stock. ‘weet je wel dat ze één van de machtigste vrouwen van de messe is?’, zei je. ze is al wat ouder, maureen paley, maar dat is haar nauwelijks aan te zien, wat haar overigens weer heel duidelijk was aan te zien. adams-family-achtig zwartgeverfd haar. edith-piaf-jurkje. felle roodgestifte lippen. kwamen zo mooi terug in haar champagneglas. een vijandin van de drang van de hartstochten, maureen paley, zich steeds zo onnadrukkelijk bewust van haar onaantastbaarheid, haar sereniteit, haar stijlvolle nonchalance, haar verstandigheid, haar verlichting, haar kalmte, haar elegante onberispelijkheid, haar rede, haar zin-

nigheid, haar zedelijkheid, haar zinnelijkheid, haar scepsis, haar opheldering. maureen paley – een kloostervrouw melissegeest. wantrouwend. elke mannelijk bezoeker keurend als een toekomstige echtgenoot van haar niet bestaande dochters. jullie groeten. heel vriendschappelijk, maar heel kort. met geopende armen komen jullie op elkaar af: ‘hello maureen’, zeg je met de ‘e’ aangehouden in de loop. ‘hello maureeeeen.’ maar op een halve meter van maureen is de begroeting plotseling afgelopen. onderbroken als in een repetitie. een paar kussen in het luchtledige en op een nog grotere afstand dan breznjev ze gaf. ze was zo machtig dat we op de terugweg niet weer langs haar stand mochten lopen, vond jij. ‘niet zo snel weer langs maureen paley’, zei je, ‘morgen weer’. ‘maar dit is veruit de snelste weg, anders moeten we een heel eind omlopen’, zei ik. ‘niet zo snel weer langs maureen paley’, zei je nog een keer. de indruk die we bij maureen paley hadden achtergelaten was in jouw ogen de juiste. die wilde je haar voor vandaag niet ontnemen: ‘weet je wie er vanmiddag langskwam, met die jongen waar-ie twee jaar geleden ook mee was? zo leuk.’ daar mocht niets meer aan worden toegevoegd, niets meer aan veranderd. een tweede ontmoeting geeft alleen maar onzekerheid. wat zouden jullie moeten bespreken. jullie hadden alles al besproken. de video van david beckham. nee, een tweede ontmoeting zou helemaal niets toevoegen; ‘weet je wie er vanmiddag langskwam, met die jongen waar-ie twee jaar geleden ook mee was en hier tien minuten later nog een keer kwam zitten plakken?’ nee. dit hebben we en dat laten we ons niet afnemen. jij weet wanneer iets niet meer beter kan worden, alleen maar minder.

gerardjan laten we dit maar wissen.

gillis we wissen niks. dus jullie praten over de video van david beckham, jij en maureen paley, weet je nog? hij is er niet op de messe, die hele video, maar het gonst: ‘wie heeft de video van david beckham?’ david beckham? voetballend? nee, slapend. david beckham slaapt. waar? op de video. hij slaapt uren. de video duurt uren. en waar het je nou om ging – jij had hem niet gezien, maar er waren er die hem dus helemaal moeten hebben afgekeken. waarschijnlijk dezelfde die normaal alles al heel snel heel saai vinden. normaal vind jij alles ook al heel snel heel saai – maar waar het je nou om ging, waar het je nou om te doen was; na een paar uur draait david beckham zich om. ‘t is niet waar? in z’n slaap. op de video. na 3 uur en 39 minuten draait david beckham zich om en dan valt het laken van z’n schouder.’ punt. dat was het. het laken valt van de schouder van david beckham. meer niet. brad pitt in een huishoudschort had je al, net als eminent in waterverf, nu nog david beckham op de video en clint eastwood in tranen. filmsterren, popzangers en voetballers. met z’n allen door de knieën voor de massacultuur. op een gegeven moment hoor ik maureen paley heel vindingrijk zeggen –in spitsvondigheden waren ze daar heel bedreven– dat het zoveel zegt over de huidige oppervlakkigheid –*superficiality of our times*, zegt ze– . niet dus. het is hét. Het is de huidige oppervlakkigheid. er moet nog iets over worden gezegd. en hopelijk voor haar, maureen paley, niet al tijdens deze messe.

...

is eigenlijk alles geënceneerd?

gerardjan wat?

gillis de foto's op de messe. zijn die eigenlijk allemaal geënsce-
neerd?

gerardjan alles is geënsceerd.

gillis technische camera's zo groot als verhuisdozen, negatieven
als grammofoon-plaathoezen?

gerardjan ja.

gillis zodat je het detail zelf mag gaan zoeken op de *großbildia in
leuchtkasten?* ze blazen alles wat al levensgroot is, ook nog eens le-
vensgroot voor je op. en het is gewoon wat het is, er zit niks ach-
ter. één op één zetten ze het voor je stil, geënsceerd en geretou-
cheerd, en de rest mag je zelf doen. 'uiteindelijk gaat het om die
neushaar, die porie.'

gerardjan het wil teveel zeggen. dit.

gillis nou en?

gerardjan het is te bewijzerig. men wil het idee dat men zelf ont-
dekt.

gillis dan moet je eerst weten waar je langs loopt, toch? nee, wij
zijn de runners.

gerardjan het moet allemaal veel kwetsbaarder.

gillis ik moet hierover iets kwijt. mag dat? over jou praten we al
dagenlang bandjes vol.

gerardjan ik doe hem wel even uit. nou, zeg maar dan.

gillis aan.

gerardjan hij is aan.

gillis ik realiseerde me op de messe dat, ergens in de tachtiger jaren, een aantal mensen, docenten vooral, me hebben laten geloven, dat als ik naar kunst keek, het niet was wat ik zag. dat achter het beeld een mededeling, een maatschappijkritische of kunstkritische uitspraak schuilgaat en als ik die wilde begrijpen, ik me er in moest verdiepen, en als ik dat deed, ik m'n kijk op de wereld zou verrijken. met die ideeën loop ik daar nog steeds rond.

gerardjan ja, zo is er inderdaad voor jou geen lol aan.

gillis diezelfde mensen lachen nu om wat ze toen hebben gezegd.

gerardjan gelukkig gaan we alles nog bewerken.

gillis ze verhuisden hun maatschappijkritische kunst gewoon mee naar de directiekamer.

gerardjan andere tijden, hè.

gillis ja, nú kun jij intunen

gerardjan klaar?

gillis voor de gevolgen van wat ze ons vertelden staan ze niet meer in. in tegendeel; ze zijn allang blij dat het van de beeldende kunst tot en met de televisie allemaal lekker simpel geworden is.

gerardjan eigenlijk ben ik op mijn leeftijd een stuk flexibeler dan jij.

gillis allang dik tevreden dat ze geruisloos afscheid hebben kunnen nemen van hun vroegere denkbeelden, wat ze trouwens ook weinig moeite kostte; ze namen ze sowieso al niet serieus. maar mij kost het moeite, ja, die hele messe, omdat ik zo stom ben geweest om alles letterlijk te nemen.

...

kwetsbaar genoeg?

gerardjan we moeten terug naar die jongen. terug naar de vi-
plounge.

gillis zo'n foto van zo'n japans jongetje met een rode gymbroek
op z'n knieën in de bosjes van central park. wat zegt dat nou?

gerardjan hiroschi sunairi. prachtig.

gillis maar waar gaat dat voor jou nou over?

gerardjan durf.

gillis dat jongetje is gewoon dat jongetje. dat heeft toch niks met
duf te maken?

gerardjan kwetsbaarheid.

gillis man, hou toch eens op met dat woord. wat, in vredesnaam?
kwetsbaar? ontroerend? het liefst zo luid mogelijk uitge-
schreeuwd. allemaal slagen in de lucht. allemaal geleend.

gerardjan je gaat me niet m'n gevoeligheden ontnemen. anders ga
ik weglopen.

gillis ik zou blijven praten, als ik jou was, dat is veel interessanter.
duf jij maar 's. ik heb jou nooit één moment kwetsbaar, ontroerd
of verloren gezien.

gerardjan daarom was ik ook zo goed in m'n werk.

gillis nu, ná je pensionering koop je dingen met argumenten die
vóór je pensionering verboden waren.

gerardjan dat begrijp ik niet.

gillis nu heet het kwetsbaarheid. vroeger gewoon geil.

gerardjan ik heb nu tijd voor dat soort dingen. ik laat het bij me-
zelf toe.

gillis zeg nog 'ns 'serieus'.

gerardjan kom ik koud over? dat je mij dat steeds vraagt. ik kom toch niet koud over?

gillis als jij ontroerd bent schreeuw je dat zo hard uit, dat iedereen alleen maar kan denken: nou, tegen zoveel emotie kunnen we niet op. waarom moet iedereen het horen?

gerardjan dat is toch niet koud? ik vind het prachtig. echt prachtig. echt.

gillis dat vraag ik niet. waarom moet iedereen het horen?

gerardjan sodemieter op, boerenlul. ik kan ontroerd zijn, ja. toen je bij me woonde, liep je een keer weg. weet je nog? we hadden ruzie. we hadden altijd ruzie. ik heb de hele avond op je gewacht. toen je terugkwam huilde ik.

gillis één traan perste je er uit. nadat ik terugkwam zijn we uit eten gegaan.

gerardjan ja, en ik heb alles betaald, zoals gebruikelijk, zoals ik bazel ook voor je heb betaald.

gillis ik betaalde voor mezelf.

gerardjan jij betaalde niks. jij betaalt toch nooit wat. jij hebt nooit geld. nooit.

gillis ik heb een keer de lunch betaald.

gerardjan één lunch kon er van af.

...

vroeger kocht ik alleen maar jongens met een prachtig lijf of een mooie pik. nu durf ik andere dingen aan. vrouwen, bloemen, stil-

levens, kinderen. voel je dat dat een verandering is, waar ik niet om wil worden uitgelachen. dat meen ik.

gillis sorry.

gerardjan 'hij zat gisternacht meteen in m'n mond, in m'n kruis', zei ik. klopt. dat zeg ik in de viplounge over allurie. verder. en daarna zeg ik, geloof ik: 'zo'n opsporing verzocht tronie', toch?

gillis ... zo'n opsporing verzocht tronie, ja. en daarna: 'vrouw en kind in zo'n land waar acteurs naar op vakantie gaan, natuurlijk. alsof-ie de benzinepomp kwam overvallen. snel en driftig als zo'n altijd nerveus asbakkenrasje trillend aan een lijn voor een dure gezondheidswinkel. in elke kef dat hoelang word ik nog gedoogd. hier. in zwitserland.

in de kazerne.' dát. snap je? 'schattig', zeg je. gretigheid werkt. voor hem wel. 'm'n hele verhemelte in één keer door de met z'n zessen rond dat éne pitje klaargewokte kerrieklef gevuld.'

gerardjan zie je nou wel. veel leuker.

gillis daar moest je deelgenoot van worden. dat was wel duidelijk. straks. even. tune in tune out. allemaal haarfijn overeengekomen.

gerardjan dacht ik.

gillis je was al nerveus.

gerardjan nou ja...

gillis je was al heel nerveus. je wilde champagne. jij wilde om 12 uur 's ochtends in de viplounge al champagne.

gerardjan ik was wat gespannen. het overkomt me niet elke dag meer hè. jij wilde bier.

gillis ik was ook gespannen.

gerardjan het kwam jou vooral goed uit dat ik om 12 uur 's ochtends al champagne wilde.

gillis een ijsje wilden we ook. aan de bar in de vip lounge werd je meteen geholpen, want daar moest je betalen. voor een ijsje moest je in de rij, want die waren gratis. in de vip lounge stonden de vips voor de gratis ijsjes in de rij. 'waar zijn de ijsjes', vroeg je me eigenlijk al een beetje gepikeerd, toen ik terugkwam.

gerardjan ik had geen rij gezien.

gillis in ieder geval was je in de vip lounge al nerveus. dat is toch niet erg? bij mij is dat nog geen gezichtsverlies. het spookte steeds door je hoofd: 'het was toch wel 5 uur?' 'het was toch wel op de messeplatz?' je zat er bij als een zwarthandelaar die ook elke keer maar weer moet afwachten of er wordt geleverd. z'n telefoonnummer had je niet?

gerardjan nee, natuurlijk niet. ik ga toch niet midden in de nacht met een wildvreemde, telefoonnummers uitwisselen?

gillis nee, natuurlijk niet. dat hele vage, dat hele obscure als voorspel. een korte duik in de duisternis, dat moest het blijven, zonder gevolgen. schemerigheid als attractie. zwart als modekleur. hetzelfde zwart dat ze daar beneden, op de messe uit de onderwereld hebben opgediept en aan de onmetelijk lange witte muren hebben opgehangen. hetzelfde zwart, dat ze in grote witte kartonnen tassen met zwarte opdruk als reusachtige rouwkaarten naast zich op de grond hadden staan of waarin ze in de rij voor de mövenpickkraam stonden. zwart als een kortstondige solidariteitsbetuiging

met de verschoppeling. de kunstenaar. benefietzwart. duur gemaakt zwart. om in godsnaam nog maar iets te voelen zwart. en ergens straks zal hij naakt en zwart in jouw witte hotelkamer staan. dat was de bedoeling en daar was in ieder geval nog geen foto van. ‘hij komt om 5 uur, zei je, ‘en hij komt met de tram. tram 3’.

gerardjan en hij kwam dus niet.

gillis ‘5 uur, omdat-ie dan nog kan douchen’, zei je. ‘heeft-ie wel een douche?’ vroeg je. hij zei dat-ie zich wilde douchen. én 5 uur is 5 uur. bij mij wel. ‘één ding weet je zeker in dit land: de tijd op die klok bij de tramhalte is de tijd. ook voor hem’, dat zeg je later op de middag als we al op het terras zitten onder de boom. ‘ik kom altijd te vroeg en dat kan hij ook.’ dat zeg je altijd met een soort nijd, wist je dat? ‘ik kom altijd te vroeg.’ jouw protest tegen de zogenaamde magie van de bohémien, die denkt dat-ie zich kan permitteren om te laat te komen. tegen het gelanterfanter in het milieu waarin jij niet alléén altijd op tijd bent. nee. jij bent altijd te vroeg. als een niet meer bestaande mogelijkheid. als een herinnering aan rotterdams arbeidsethos. als een blijk van beschikbaarheid. van gretigheid. van overgave bijna. ik geef het goede voorbeeld: ‘ik ben altijd te vroeg.’ als hét kenmerk van professionaliteit. jónw professionaliteit. ‘voor mij is altijd iedereen disponibel.’ ‘ik ken al hun agenda’s.’ ‘ze zijn allemaal gelijk aan de mijne.’ ‘ik kom altijd te vroeg.’ en dat kan hij natuurlijk ook. onze keukenhulp, onze tafelschoonmaker, onze slager. het is een mogelijkheid. je ziet hem er toe in staat. zijn gretigheid is niet overnacht verdwenen. het zou voor hem pleiten. en daarom zijn wij ook zo vroeg.

die mogelijkheid mochten we hem niet ontnemen. daarom zitten we al om 4 uur op het terras van de messeplatz. daarom kijken we naar de arriverende trams. eerst nog alleen naar de zijne, tram 3, maar eigenlijk al heel snel ook naar alle andere. eigenlijk keken we vanaf het begin al naar alle trams, toch?

gerardjan jij weet het.

gillis als de trams zijn weggereden, zijn we extra alert. we kijken naar de tramhalte en als dat geen resultaat heeft, zoeken we meteen het plein af. en daarop kijken we alweer naar nieuwe arrivinge trams. zo deden we het toch?

gerardjan ga nou maar door...

gillis hier en daar een noodzakelijke korte onderbreking. sigaret. opsteken. trams, tramhalte, plein. blistex. trams, tramhalte, plein. je tipte die middag op dat terras tot twee keer toe je gezicht aan met camouflagestift. weet je dat nog? je was toch echt heel erg nerveus.

gerardjan dat had je al gezegd.

gillis ik zeg het nog een keer. je was heel nerveus. je doet dat altijd een beetje ruw, wist je dat? de camouflagestift.

gerardjan kan wel.

gillis hoe verwijfder iets is, hoe stoerder jij het vervolgens doet. hij moet als laatste de tram uitkomen, bedacht je je.

gerardjan jij ook.

gillis ik ook.

gerardjan we hebben het er over gehad.

gillis we hebben het er heel uitgebreid over gehad. je weet niet half hoeveel plezier ik had. hij moet als laatste de tram uitkomen. dat wisten we zeker. de trams zijn overvol. iedereen wil er bij de messeplatz uit. iedereen wil naar de kunstmesse. bij de deuren is het een gedrang. hij moet dus ergens in het midden van de tram staan, achter in de rij van mensen die bij de deuren staan te dringen, want hij moet als laatste de tram uitkomen. dat kan niet anders. bij de deuren in de arriverende trams hoeven we dus niet te kijken. doen we natuurlijk wel.

je weet niet zeker of hij net als ons denkt. eenmaal uit de tram gekomen moet hij namelijk op de tramhalte kunnen blijven staan en zich kunnen oriënteren. dat gaat niet als je als eerste een tram uitkomt.

gerardjan dan hou je op.

gillis wordt er tegen je aangedrukt. en dat zou dan jouw eerste beeld van hem in het daglicht zijn. zo zou jij het niet willen, als jij hem was. maar je weet niet of hij net als jij denkt. als hij net als jij denkt moet hij de tramdeuren achter zich horen sluiten en blijven staan. en als de tram is weggereden, als de andere passagiers, over het plein, naar de ingang van de messe zijn gelopen, moet hij rustig op de halte blijven staan en rondkijken. hand boven z'n ogen tegen de zon. alleen. misschien draagt-ie wel een pet. zou je hem met pet herkennen? hij moet je zoeken. op de tramhalte. op het plein. het terras. hij moet jou niet kunnen vinden. want wij zitten in het donker. bewust. en hij staat in het felle licht. bewust. als hij denkt, zoals jij denkt, dan weet hij eigenlijk al dat jij niet op de

tramhalte op hem zult staan te wachten. dan weet hij, dat jij hem vanuit de verte bekijkt. als hij dan toch blijft staan en rondkijkt, dan doet hij alsof, omdat hij denkt dat jij dat van hem verwacht. dat dacht je.

gerardjan jij ook.

gillis ik ook.

gerardjan jij vooral. het duurt allemaal zo lang.

gillis korter dan toen.

gerardjan als het maar niet saai wordt.

gillis toen was het toch ook niet saai? we moesten wachten. ja? ruim een uur. we hadden niets te doen. af en toe een zin, meer niet, toch? af en toe een bestelling. maar goed, je weet natuurlijk niet zeker of hij net als jij denkt. als hij denkt als jij denkt, als hij ziet dat jij niet op de tramhalte staat, als hij weet dat jij hem vanuit de verte bekijkt en wacht tot er wanhoop bij hem te zien is: ‘het was toch wel om 5 uur?’ ‘het was toch wel hier?’, dan zou hij de trambaan kunnen oversteken en met z’n rug naar ons toe op een nieuwe tram kunnen gaan staan wachten. dan zou hij meteen weer kunnen vertrekken.

gerardjan niet.

gillis dan zou jij het plein over moeten steken en naar de tramhalte moeten lopen. dan zou hij de zaken hebben weten om te draaien. bewust. dan zou hij doen wat jij zou doen. of nee, dan zou hij doen wat jij zou willen doen en zou hij zelfs dát weten. dan zou hij zelfs weten dat jij de trambaan nooit zou oversteken, maar het plein wel.

gerardjan zo denkt hij niet.

gillis hoe weet jij nou hoe hij denkt? misschien weet hij dat jij op een gegeven moment, juist dit moment, niet meer wil denken zoals je denkt. misschien denkt hij wel veel langer en verder dan wij. misschien weet hij dat het jou daar juist om te doen is: niet meer willen denken zoals je denkt. allemaal veel te ingewikkeld. dat je van je denken af wil. van al die zinloze vooruitlopende gedachten. en dat hij daarvoor kan zorgen. zo denkt hij niet, denk jij? maar je weet niet hoe hij denkt. of hij net als jij denkt.

...

‘toen ik gister nacht met hem opliep’, zei je plotseling een beetje lacherig. – want ja, hij komt...

gerardjan ...niet...

gillis ...en jij bent er al. hij moet nog douchen en jij bent al schoon. hij wil wat en jij hebt dat – dus: ‘toen ik gister nacht met hem opliep’, zei je. trekje. trams, tramhalte, plein, camouflagestift. ‘een stukje het grasveldje op. dacht ik steeds: in het licht blijven. dat wil hij’, dacht je. hij ben ik.

gerardjan ik wilde dat je me steeds kon zien. kon je me steeds zien?

gillis ja.

gerardjan bleef je op me letten?

gillis als-ie maar niet het licht uit loopt, dacht ik steeds, zittend in restaurant kazerne.

gerardjan maar ik bleef in het licht.

gillis deed je dat voor mij? je stond met je rug naar me toe.

gerardjan hij wilde wel verder.

gillis en toen zei je dat dat niet ging omdat je met mij was? of was je bang? was je te bang?

gerardjan ik dacht steeds: in het licht blijven.

gillis of deed je dat voor mij? hij wilde wel door, toch? diezelfde nacht al?

gerardjan hij moest werken.

gillis hij wilde wel door. je was zo tevreden toen je terug kwam, na je wandeling met hem over het grasveld. je blies de rook met een hap uit je mond. dat doe je als je tevreden bent. jij was heel tevreden. hij wilde wel door. meteen. portieken in. toch?

gerardjan het had meteen moeten gebeuren. maar jij was er nog.

gillis of was je te bang?

gerardjan ik kon je daar toch niet alleen laten zitten?

gillis waarom niet?

gerardjan zo belangrijk is het nou ook weer niet hè.

gillis ik voel me verantwoordelijk voor je, weet je dat? stel dat je wat zou zijn overkomen. als je iets zou zijn overkomen, zou je plotseling voor al je vrienden heel snel, heel veel ouder zijn geworden. dan was het niet meer: 'o, die weet heus wel wat er te koop is in de wereld.' nee, dan was het: 'je had hem ook nooit moeten laten gaan. hoe kon je dat nou doen?'

gerardjan zo oud ben ik nou ook weer niet hè. en zo bang trouwens ook niet.

gillis het bombardement van rotterdam overleefd, toch?

gerardjan ik herrees uit de as. toen al.

gillis ‘in de uit haar overjas gescheurde voering gewikkeld door mijn moeder uit de schuilkelder gedragen’. twee maanden oud.

gerardjan dat is serieus waar hè. staat zelfs in lou de jong.

gillis je zegt nu heel anders ‘serieus’ dan daarnet. sinds die tijd ben je nergens meer bang voor?

gerardjan als je maar niet gaat improviseren. als het maar goed wordt.

gillis ik ga niet improviseren.

gerardjan het moet wel goed worden. ik moet het wel onder controle kunnen hebben. ik moet wel op je kunnen vertrouwen.

gillis terwijl we daar zaten te wachten, daar op dat terras onder die boom, dacht ik plotseling: er komt een moment, straks, dan ben ik ineens alleen. dan is het denk ik, ongeveer 10 voor 5. dat was het toen ik het dacht nog lang niet, het was hooguit half 5. maar, dacht ik, straks, als het 10 voor 5 is geworden, als hij er nog steeds niet is, als allurie, onze tafelschoonmaker er nog steeds niet is, ga jij er vandoor.

gerardjan ik ga er nooit alleen vandoor.

gillis dan ben je opgestaan en naar de tramhalte gelopen. dan zal ik nog zeggen: ‘wat doe je? blijf nou zitten. we kunnen hem toch niet over het hoofd hebben gezien? het is nog lang geen 5 uur.’ maar jij hoort me niet meer. jij bent al weg. jij hebt besloten. dan is het plotseling: ‘ach, wat kan het me verdomme ook allemaal schelen.’ een eindeloze lange weg van afwegingen wordt afgesloten met: ‘ach, wat kan het me verdomme ook allemaal schelen.’ je wilt er vanaf. al het geanticipeer, al het gecalculeer, al je angst voor

gezichtsverlies. alles goed en wel, maar tot aan de grens van de knetterende geilheid, toch? jij gaat de tramhalte inspecteren. controleren of-ie zich niet al drie kwartier lang achter een betonpaal heeft verstopt. tegen beter weten in de tijd vooruit duwen. maar als jij straks op de tramhalte staat en zijn tram komt plotseling aan? wat dan? dan sta je hem op te wachten. dan missen we z'n blik over het plein. z'n wanhoop. want die tijd zouden we hem gunnen. die mochten we niet zomaar voorbij laten gaan. hij moet iets voelen en dat willen we zien. we zouden rustig kijken naar hoe het er bij hem uit zou zien, als hij zich dezelfde vragen stelt als jij: 'het was toch wel hier', en: 'het was toch wel 5 uur.' daaruit zou jij hem dan met een zwaai vanaf het terras vanuit het donker bevrijden. dat was je plan. maar jij bent naar de tramhalte gelopen. omdat, bedenk je je, de ontmoeting zoals die werkelijk zal plaatsvinden, een ontmoeting is zoals die niet is bedacht. jij hebt een nog ingewikkeldere laag aan plausibele mogelijkheden aangeboord. die ken jij als geen ander. dat is je elixer. alsmaar dieper, verder, tot aan de grens, tot over de grens. tot in de drift, godverdomme. 'nu ontsnapt het me.' daarin overtreft je hem en mij. zover durven wij niet te gaan. de ontmoeting vindt heel anders plaats dan bedacht. dat is de vondst. en door op te staan en naar de tramhalte te lopen breid je het aantal niet te voorspellen mogelijkheden uit. hoe de ontmoeting straks plaatsvindt en zal worden naverteld, lijkt niet op de ontmoeting zoals hij was bedacht. en hoe het was bedacht, was zoals wij hier zaten. alhoewel daar natuurlijk ook nog veel verrassingen in mogelijk waren geweest, maar die waren ook al lang door je bedacht, dus die konden zich ook niet meer voor-

doen; hij zou zo plotseling voor onze neus hebben kunnen staan, bijvoorbeeld, zonder dat we hem hebben zien aan komen lopen of hij zou z'n broer mee hebben kunnen nemen of met de theetafelcatalogus uit de kunstmesse hebben kunnen komen. nee, dat niet. de omstandigheden de mogelijkheid geven een verrassing voor je te bereiden. dat doet je uit je stoel opstaan en het plein oplopen naar de tramhalte. daar leverde je z'n blik en z'n vragen voor in. dat moet dan maar. het is een overwinning voor je. waar je al heel lang op zint. en het eindigt met dat ik je midden op het plein zie staan, tussen de public art projects. naast de polyester bar van joep van lieshout. midden op het plein sta jij plotseling met je armen langs je lichaam: 'het was toch wel hier', en: 'het was toch wel 5 uur.' dan is al je gespeelde ongedwongenheid verdwenen. dan hebben we echt veel te lang gewacht. én? ben je om 10 voor 5 het plein rondgelopen?

gerardjan ik weet het niet meer.

gillis ik wel.

gerardjan ik ben wel vaker het plein rondgelopen.

gillis twee keer. de tweede keer was om 5 óver 5. om 5 óver 5 was eigenlijk alles voorbij en toch viel er niets van je af. maar zover is het nog niet. om 5 óver 5 wilde je de tijd tegenhouden. je wilde dat het nog heel lang 5 óver 5 bleef. maar om 5 óver 5 zeg je: 'het stelde toch niets voor.' 'het zou toch zo afgelopen zijn.' maar zover is het nog niet. het is nu 10 vóór 5. 5 vóór 5 inmiddels en nog even en dan kan het. dan kan je het zeggen. nog 6, nog 5 minuten en dan mag je het zeggen. de opmerking waarin jij de grootst mo-

gelijke walging kunt leggen. namelijk:

‘te laat.’ alle moeite die iemand zich heeft getroost, alle overwe-
gingen, alle haast. allemaal tevergeefs. ‘te laat.’ en nu hij niet is ge-
komen, zeg je het tegen mij. want je moet het zeggen. weet je
nog?

gerardjan nee.

gillis de dag erop. ik. door bazel met de tram op een zondagoch-
tend, beperkte dienstregeling, rennen, overstappen, de telefoon
die nu helemaal geen streepje meer heeft. ik kom aan bij je hotel.
je staat onderaan de trap en je zegt: ‘te laat. ik heb m’n koffers al-
leen naar beneden moeten brengen.’ gezegd met zo’n ongekende
wil om te kwetsen, genadeloos te breken, intens te vernietigen, te
vernederen. daarin zit niet eens meer dat kleine beetje humor, die
het woord ‘vals’ nog in zich heeft, het is gemeen en dan gemeen,
zoals gemeen gemeen moet zijn, namelijk: niet onbedoeld, niet als
een slip of the tongue, niet als een terzijde, als een standje of een
kleine correctie, zelfs niet als terechtwijzing, maar zoals gemeen
bedoeld is, namelijk: bedoeld. bedoeld gemeen.

gerardjan je weet toch hoe ik ben.

gillis en omdat je het zelf ook weet, kun je het ook laten. maar
daar ga je niet op in.

gerardjan nee, daar ga ik niet op in.

gillis pure drift, alleen maar in toom gehouden door heel vaak
‘ongedwongen’ tegen jezelf te roepen. en jij laat je graag verras-
sen? jij wilt een feestje gaan geven, zeg je. heel low profile, ieder-
een ongedwongen gekleed, zeg je, en gewoon een envelop met

bescheiden inhoud voor de aanschaf van een foto. maar jouw low profile, jouw ongedwongenheid, jouw envelop met bescheiden inhoud is een kwelling voor iedereen die je uitnodigt. weet je dat eigenlijk wel? natuurlijk weet je dat. jij bent niet gek. jij weet wat er te koop is in de wereld. je wilt een gala. een feest dat alle feesten overtreft. ongedwongen; het woord alleen al. nooit één moment. en iedereen weet dat en daarom loopt iedereen een week voorafgaande aan je feest zich rot te zoeken naar een setje waarvan ze denken dat-ie in jouw ogen voor ongedwongen door kan gaan en belt iedereen mekaar op met de vraag wat-ie nou in vredesnaam in die envelop moet stoppen, want we worden gecontroleerd. jouw ongedwongenheid is een tentamen. altijd. eigenlijk moeten alle verrassingen uitgebannen worden. de nek omgedraaid. een verrassing kan ook een onaangename zijn, toch? nou dan. in de kiem gesmoord. alles willen weten van iedereen. *flächendeckende überwachung*. en daarna, ja, heel ver daarna, moet er ongedwongenheid zijn. nadat alles eerst stelselmatig door jou is uitgekamd, mag men zien te verrassen. dat is wat er eigenlijk verlangd wordt. dan wil je spontaniteit, moet iedereen eigenlijk gewoon lekker ontspannen gek kunnen doen. die bijna ondoenlijke moeite, want het gaat om de moeite, daar is het je om te doen en als dat niet komt, teleurgesteld zijn. want eigenlijk is iedereen saai en oud en dood. en het wordt toch niet beter. ‘waarom ben ik niet naar new york gegaan? te moe. maar new york ontspant juist, dat had ik me moeten realiseren. me toch door m’n leeftijd beperkingen opgelegd. onvergeeflijk.’

...

als je na je rondje over het plein weer bij me op het terras komt zitten zeg je: ‘gisternacht vroeg hij steeds of jij mijn vriend was.’ en wat zei je? een vriend?

gerardjan gewoon een vriend.

gillis ik was wel blij dat je niet te ver wegliep die nacht.

gerardjan hij wist niet waar het was. heb ik je dat verteld?

gillis ja. toen je die nacht weer bij me in het restaurant kwam zitten, zei je dat toen je hem voorstelde om morgen om 5 uur op de messeplatz af te spreken hij zei, dat hij niet wist waar het was. ‘de messeplatz’, zei je. ‘het centrum van de stad. de messeplatz. de kunstmesse. hij wist niet eens waar het was’.

gerardjan wat zeg je dat aanstellerig nichterig. iedereen doet me maar na, maar ik herken mezelf er nooit in. ik praat toch niet zó nichterig? ik stel me toch niet zó aan?

hij was er nog nooit geweest, dat kon ik me niet voorstellen. dat was alles. heel normaal gezegd. serieus. de hele stad hing vol met affiches, daarom. ik verbaasde me er over. mag ik dan helemaal niks meer zeggen?

gillis die affiches zeggen hem niks.

gerardjan ik heb niet altijd zo gepraat. het kan me ook niets schelen. hoe praat ik dan? ik zou het toch niet meer kunnen veranderen. ik doe het niet expres. alle mensen die die nacht in restaurant kazerne zaten, waar hij de tafels schoonmaakte, kwamen van de messeplatz. van de kunstmesse. godverdomme, zo kan ik toch niet praten.

gillis ga nou maar door.

gerardjan hij had er nog nooit van gehoord.

gillis waarom zou-ie? hoe moet hij dat nou weten? hij is er toch niet? hij neemt nergens deel aan. hij heeft helemaal niets gezien. voor hem is bazel er nauwelijks, laat staan een messeplatz in bazel of een kunstmesse. die is er alleen voor ons. hij is verstopt. soms komt-ie naar buiten, 's nachts, dan draagt-ie een wit gummi schort en maakt asbakken schoon.

gerardjan en loopt met mannen even over een grasveldje...

gillis niet. jij was de eerste. je zei het zelf. 'net ingevoerd', zei je, 'net op de hoogte gebracht van dat dit ook altijd nog kan. als uitweg. een amateur'. ik hoor je het nog zo zeggen. nee, hij was daar nieuw, hij had de stad alleen nog maar gezien, zoals wij hem toen zagen die nacht; zwart. hij gaat de volgende dag, op weg naar zijn afspraak met jou, in zijn tram, voor het eerst sinds hij daar woont, in het daglicht vier haltes verder dan de kazerne, in de richting van het centrum van de stad. in de richting van de messeplatz.

gerardjan hou toch op.

gillis het was toch vier haltes van de kunstmesse naar de kazerne?

gerardjan dat weet ik niet meer hoor.

gillis het was vier haltes. ik weet het zeker. ik doe de plattegronden, toch? vier haltes.

gerardjan je verzint het gewoon allemaal.

gillis tuurlijk niet. hè verdomme, kun je je nou werkelijk niet in een ander verplaatsen? het gaat nu even niet om jou, ja. het gaat nu even om de tekst, om hem. hij moet de volgende dag, op weg naar zijn afspraak met jou, in zijn tram, voor het eerst sinds hij

daar woont, vier haltes verder dan het restaurant waar hij werkt.
of weet je het allemaal beter? ga jij maar verder dan. is het je alle-
maal niet banaal genoeg? moet het platter? kan hoor. okay. goed.
hij gaat niet met de tram. hij gaat nooit met de tram. meneer doet
alles met de taxi, okay? jij je zin.

gerardjan ik ben geen enkele overweging waard geweest. niet één
sinds die nacht. hij was me meteen vergeten. en terecht. dat had ik
ook met hem moeten doen. nadat wij weg waren gegaan deed hij
hetzelfde met iemand anders.

gillis het is gewoon een gehaaide hoer, die jou heeft laten zitten
voor een ander? we zijn nog niet weg bij z'n restaurant of hij
buigt zich alweer over een volgende tafel om de asbak schoon te
maken en zoekt. we zitten nog niet in de taxi of hij wordt alweer
gevolgd. hij zag het in de draai. daar die tafel, die man, de volgen-
de opterende verzamelaar. na een paar seconden al en hij denkt:
zo duidelijk, zo snel, nog niet eens één tafel schoongemaakt;
kunstmesse. vorige maand nog de inbouwkeukenmesse, straks de
skivakantiemesse, maar dit is overduidelijk de kunstmesse.

gerardjan het had meteen moeten gebeuren.

gillis in de bijkeuken weten ze het ook. z'n vrienden in de bijkeuken
van de kazerne hebben je herkend, wist je dat? ik heb er op gelet. in
de bijkeuken hebben ze het over jou gehad. ze kennen jou. ze weten
wie jij bent. ze herkennen je blik. ze hebben gezien hoe je hem een
kwartier lang schaamteloos volgde. en ze hebben mij ook gezien.
mij kennen ze ook. ze hoeven het niet lang over ons te hebben. wij
horen bij de kunstmesse. bij dát daar. dát daar overdag. dát daar vier

haltes verder, in de richting van het centrum. in de bijkeuken zullen ze hem allang hebben uitgelegd waar dát is. hoe dát er uit ziet. het plein. de tramhalte. het paleis met de onberispelijke witte muren en de onberispelijk witte mensen en wat er aan de muur hangt. in de bijkeuken van de kazerne zullen ze hem wel uitleggen, dat jij morgen niet op de messeplatz zal zijn. in ieder geval niet op het eerste gezicht. ze zullen hem wel uitleggen, dat jij in het donker onder de boom van het terras zal zitten en hem bekijkt. naast iemand die er gisteren ook al was en blijkbaar in de buurt moet blijven, die z'n telefoon moet aanhouden als hij met jou naar je hotelkamer gaat, omdat je immers nooit weet. in de bijkeuken zullen ze hem vertellen dat je er om 4 uur al zal zitten en om 6 uur nog. en ze zullen zeggen dat-ie daar niet naar toe moet gaan, dat-ie het meteen moet doen, dezelfde nacht nog: 'eerst het grasveldje en dan meteen door, meteen verder, allurie, portieken, brandgangen. het donker in. jouw terrein, allurie, achter de containers. daar waar je uit het oog bent, daar moet je met hem naar toe, meteen door...'

gerardjan hij moest toch werken?

gillis ze nemen het wel even van hem over. moet-ie straks voor één van hen ook doen. 'pak hem, allurie, laat thomas cook niet ontsnappen', zeggen ze, 'laat je de lichtheid in je hoofd na de beloofde maandelijkse overschrijving naar huis niet afnemen. thomas cook stuurt met de overschrijving

al je ongeschreven, wel gedachte, soms begonnen, nooit verzonden brieven mee naar huis.' uit het land met het kruis in het midden, wat toch op z'n minst iets van medemenselijkheid betekenen moet? dezelfde kleuren, toch? ja, maar dan precies andersom. en

dat had allurie nu ook wel begrepen. dat land waar onze bijkeuken niet bestaat. wat kost het om ons niet te laten bestaan? ‘de prijs, allurie, de prijs. in z’n mond, in z’n kruis, hier is niets gratis.’
gerardjan ik denk dat hij geen moment meer aan me heeft gedacht.

gillis ‘jouw kwetsbaarheid wordt vereist. bewaren jongen, voor hem, hij die alles al heeft, alles al heeft gezien en zegt –vooral zegt– dat-ie ondanks dat hij z’n ontroering heeft weten te behouden. dat de tijd geen vat op hem heeft gehad. daar zit z’n leugen, allurie, en daar zit jouw geld, daar zit z’n nijd, allurie, die maakt hém juist voor jou zo kwetsbaar. was in je handen. zijn nijd over het verlies van het gemak. de overvloed is hem ontnomen, allurie, maar niet de begeerte. je ziet het zo. dat is niet te verdragen voor hem. dat-ie steeds meer gelegenheid heeft gekregen om z’n eenzaamheid te beseffen, allurie, steeds meer gelegenheid voor tijdsbesef, terwijl-ie tijdverdrijf gewend was. dat-ie steeds maar weer dezelfde verlangens moet denken, terwijl-ie voortdurende vervulling gewend was. toen, vroeger, had-ie zichzelf moeten vertellen dat er ooit later, nu, een moment zou komen dat-ie het zichzelf kwalijk zou nemen dat-ie iets heeft laten lopen, omdat-ie te moe was of geen tijd of er gewoon even genoeg van had. hij kan het zich nu niet meer voorstellen, allurie, dat-ie er ooit even genoeg van had en daarom zit-ie er morgen op de messeplatz ook zo vroeg, daarom zoekt-ie morgen het plein af, loopt-ie morgen het plein af; ‘het was toch wel hier? het was toch wel 5 uur?’ hij is inmiddels tot wachttijden veroordeeld, allurie, tot ‘morgen terugkomen’. tot alertheid, terwijl-ie altijd achteloosheid gewend

was. het voelt niet meer goed bij hem. allurie; jouw terrein, jouw prijs'.

gerardjan loopt-ie nou eigenlijk wel?

gillis nee.

gerardjan dus we doen dit allemaal voor niks. wat maakt het ook uit. wie wil nou weten wat die jongens allemaal hebben gedacht?

gillis jij.

gerardjan ik wil alleen maar weten waarom allurie niet kwam. maar goed, dat heb je me dus net verteld.

gillis ik heb alleen maar verteld wat jij wilde horen.

gerardjan goed, waarom heeft-ie me dan laten zitten?

gillis ons. hij heeft mij ook laten zitten.

gerardjan ons.

gillis hebben jullie het die nacht eigenlijk over geld gehad?

gerardjan ik heb nog nooit betaald.

gillis echt?

gerardjan dat vind je ongelooflijk hè? vind je dat ik móet betalen? klopt het anders niet voor je? jouw beeld van aantrekkelijkheid, van juiste verhoudingen, maakt dat ik moet betalen, toch? dit lichaam, deze leeftijd, dit uiterlijk betaalt en dat moet hij ook hebben gedacht, toch? anders kan het niet. het moet niet veel gekker worden. ik en om de lol, om de lust, dat gaat niet samen. ik geef wel 's wat weg, ja. een broek of zo.

gillis jullie hebben het niet over de prijs gehad? niet meteen, niet als eerste? niet in de loop?

gerardjan nee.

gillis nou weet ik waarom hij niet kwam.

gerardjan nou.

gillis hij kon niet.

gerardjan sodemieter op.

gillis hij kon niet. hij wilde afbellen, maar hij had geen nummer. je had gelijk die nacht; hij wist niet waar de messeplatz was. echt. geloof me. ben je me niet dankbaar? ik geef je hem z'n onschuld terug. hij was ook heel nerveus, net als jij en hij schaamde zich. zo komt-ie toch weer bij ons terug. loopt ie? jij had hem gevonden, jouw vooruitziende blik en ik wil je hem niet afnemen.

...

weet je, wij hadden eigenlijk vanaf het restaurant met de tram, tram 3, een aantal haltes in de andere richting moeten rijden. een aantal haltes van het centrum, van de kunstmesse af. tot aan het eindpunt.

gerardjan waarom?

gillis dan hadden we gezien, wat hij tot die nacht allemaal van bazel heeft gezien. dan hadden we gezien waar hij woont. ver uit het centrum, ver van de messeplatz, heeft bazel plotseling, van de ene op de andere tramhalte, een troosteloze buitenwijk. wist je dat? plotseling van de ene op de andere halte hebben ze de stad opgegeven. dan is er alleen nog *plattenbau. fickszellen mit fernheizung*. daar ben je verdwenen. een stad met een centrum als bazel heeft zo'n buitenwijk. zonder zo'n buitenwijk heeft een stad met zo'n centrum geen overlevingskans. ergens, ver uit het centrum, voorbij de zonegrens ligt het. daar hangen ze plotseling van de ene op de an-

dere tramhalte geen affiches meer op. daar loopt alleen nog maar een rails met steeds groter wordende afstanden tussen de haltes. daar houdt plotseling van de ene op de andere halte de bazelse gevelreiniging op. vanaf daar stappen de controleurs op de tram. de *feldwebels*. vanaf daar gaan ze met hun net uitgeschreven bonnen in een groepje op de voorste banken zitten en zeggen tegen de chauffeur dat ze eigenlijk toeslag zouden moeten krijgen voor het werken in zo'n gevaarlijke wijk. we hadden er naar toe moeten rijden, naar het eindpunt, naar die verlaten lus op een braak gebleven stuk bouwgrond, met het platgetrapte pad dat de bosjes invoert. dan hadden we gezien waar hij woont, allurie. dan hadden we kunnen zien hoe hij die middag, de middag van z'n afspraak met jou, is opgestaan. dan hadden we gezien hoe hij z'n beddengoed opvouwde en z'n matras rechtop in de kamer bij de andere matrassen neerzette. of heeft-ie z'n beddengoed en z'n matras laten liggen, voor z'n vriend die zo uit de ochtendploeg komt? wat denk jij? nu weten we het niet, maar dan hadden we het kunnen zien. in ieder geval heeft-ie gedacht: vandaag is m'n afspraak met hem, met jou, de opgetogen verzamelaar, de opterende koper. maar er is nog veel tijd. het is nog lang geen 5 uur. misschien net 4? het heeft dus nog geen zin om op de trams bij het eindpunt te letten. maar hij zit zo dat-ie dat straks kan gaan doen. meteen al kan gaan doen. meteen al doet. er is nog geen tram en er rijdt ook nog geen tram vanuit het centrum naar de eindhalte. we hadden kunnen zien hoe hij, om de tijd te doden, door het raam, naar de overkant van de straat had gekeken en had nagedacht. hij wordt niet treurig van wat hij ziet. waarom zou hij

treurig worden? zo ziet het er hier uit. dit is omgeving. dit is tijdelijk en wat tijdelijk is, daar heb je toch geen mening over? of wel? hij niet. het raam is vies. nou en? tijdelijk raam. tijdelijk uitzicht door het tijdelijke raam. tijdelijke balkonbak, tijdelijke twijg, tijdelijk geknakt. het heeft geen zin de taal te leren, denkt hij. blijk van goede wil, meer niet. tijdelijke taal. met dat accent hier, kom je toch niet verder. natuurlijk, de zon schijnt nu, maar het heeft geregend en het is vuil. in de films uit z'n eigen land gebruiken ze inmiddels ook beelden van beregende asfaltwegen, waarop de straatverlichting spiegelt om mistroostigheid te laten zien. dus hij is op z'n hoede. het gaat er alleen maar om er niet in te geloven allurie, denkt hij. eenzaamheid speelt zich daar niet in af. geen zelfmedelijden nu. niet in de beelden. niet in wat je ziet. geen geloof aan hechten. normaal is het nu al aan het schemeren, denkt hij, maar nu is er nog licht. witter dan normaal, want hij is vroeger opgestaan. vroeger dan normaal. hij heeft een afspraak met jou. hij wil nog douchen. hij kijkt naar de kleine winkel aan de overkant. de winkel aan de overkant die altijd open is, omdat de eigenaar, zijn landgenoot, de indiër, toch niets anders te doen heeft, dan z'n winkel open te houden en in z'n winkel te staan. in het witte tl-licht van de winkel aan de overkant kijkt de eigenaar, de indiër, naar z'n schappen en vraagt zich af of de pennywafels nou voor de gevulde koeken moeten staan of erachter. wat zou de klant het prettigst vinden, het gemakkelijkst? een onmetelijke hoeveelheid tijd om daar over na te denken. en allurie denkt met de indiër mee. hoe heeft men het hier het liefst? hoe heeft men het hier verdomme nou het liefst? hij kijkt naar de zwijgende jon-

gens op de kinderspeelplaats. hij zou er bij kunnen staan en mee kunnen zwijgen, maar hij heeft vandaag een afspraak. op de messeplatz. en hij moet nog douchen. het water in de boiler is nog niet warm, maar er is nog veel tijd.

hij denkt na over wat-ie aan moet trekken. hij weet hoe belangrijk kleding is. vooral kleding, denkt-ie, vooral op de messeplatz – ‘vier haltes verder dan je werk’, had z’n vriend, die van de ochtendploeg, hem vannacht verteld – het vale zwarte overhemd, denkt hij, terwijl hij naar buiten kijkt, het vale zwarte overhemd met de versleten boorden. vreselijk. ik heb niks.

...

wij hadden er naar toe moeten reizen en alles moeten fotograferen. alles wat allurie ziet, terwijl hij naar buiten kijkt en nadenkt over wat hij aan moet trekken. de kinderspeelplaats en de wiebeleend, waarvan de veer is uitgetrokken en die nu op z’n zij op de rubberen tegels ligt. en de flat aan de overkant met de enige zwitser die hier nog woont. de enige hier in de buurt die nog op z’n balkon rookt. en de vrouw van de enige zwitser, hadden we moeten fotograferen, die met het hondje, de vrouw die altijd schrikt als allurie langsloopt en dan het hondje, dat net zit te poepen, een beetje in de lucht tilt en dan voor zich neerzet, als was het hondje al aan het lopen. ze is bang en wil niet op het uitpoepen van het hondje wachten. ze zou willen dat de riem een stok was, dat ze de hond voor zich uit kon duwen, dat het leek dat de hond de vrouw trok. tuurlijk had ze graag met, allurie, de vriendelijke buitenlander gepraat, maar de hond wil nou eenmaal verder en een wandelaar met een hondje val je toch niet

in de rug aan. dat hadden we moeten fotograferen en dan in de foto laten zien hoe in het weglopen de rug van de vrouw allurie volgt. of de mannen in het koffiehuis? laten zien hoe ze zinnen herhalen, namen herhalen, gebeurtenissen. het zogenaamde spraakzame volk in een bealgd aquarium. of vanuit daar weer naar buiten, naar allurie aan de overkant, terwijl hij naar buiten kijkt en denkt: het vale zwarte overhemd. dan word ik meteen doorzien. ik kan niet. het kan niet.

...

of een foto van de afgebrande glijbaan op de kinderspeelplaats? op een avond hebben jongens uit de buurt de glijbaan in de fik gestoken. nou en? tijdelijke glijbaan. de indiër heeft het allurie verteld en terwijl-ie het hem vertelde heeft allurie aan parijs gedacht. aan parijs en aan lille, aan lyon en mulhouse 30 kilometer verderop. in de buitenwijken heet bazel bâle. hadden de jongens die de glijbaan in de fik hadden gestoken ook aan parijs gedacht? paris, lyon, mulhouse, bâle. toen allurie in de ochtendschemering thuiskwam van z'n werk was de brandweer aan het nablussen. er komt geen nieuwe glijbaan. het heeft geen zin om een nieuwe glijbaan neer te zetten. gaat toch weer de fik in. alsmaar weer een tijdelijke glijbaan, zinloos. of een foto van de jongens naast de brandende glijbaan?

gerardjan adi nes. prachtig.

gillis ze trekken niet op naar de stad, de jongens naast de brandende glijbaan, de jongens op de foto, denkt allurie, ze trekken niet op naar de symbolen van de macht, naar de messeplatz. ze

blijven naast de glijbaan staan en zeggen niks. ook niet tegen elkaar. ze hebben alleen gegrinnikt. ze willen alles direct, dus vernielen ze alles direct. de fik erin. slappe lach van een revolte nadoen. de buitenkant. de hoogtepunten. de rel. de adrenaline. dat wat ze er van op televisie laten zien. de kansen zijn toch allang verkeken. hier kom je nooit meer uit, denkt allurie, hier kom ik nooit meer uit. dit is het. wat hier zit is al zo ver van de stad afgedreven. zo op zichzelf teruggeworpen. zo met zichzelf alleen gelaten, als dat iets zoekt om te vernielen, weet het alleen maar het dichtstbijzijnde in elkaar te trappen, zichzelf te vernietigen. hier kom ik nooit meer uit. nu weten we hoe hij denkt, wat hij denkt, als hij naar buiten kijkt, met het vale zwarte overhemd in z'n handen. ergens, ergens, denkt hij, dacht ik het toen daar, thuis in india al. toen had ik me al gerealiseerd dat het wel eens kon tegenvallen. dat niets vanzelfsprekend zou zijn. dat niets gratis zou zijn, maar ik geloofde nog in mijn kans. aan een mogelijkheid die een ander over het hoofd zou hebben gezien. die heb ik nu gevonden; die mogelijkheid is hij. ben jij.

gerardjan hij had moeten komen.

gillis hij gaat er van fantaseren, het jaagt z'n gedachten op hol. hij staat voor het raam en kijkt naar zichzelf in een bivakmuts, naast een brandend autowrak en hij zegt niks. hij kijkt in de camera en zegt niks. hij heeft alleen een houding van; jullie weten wel waarom het is. bij hem wil je zijn. je wilt dat hij je meevoert. jij bent als eerste aan de beurt. dat heb je steeds gedacht. jij als eerste. jij weet wel waarom het is. jij en de messe en dat wat er op de messe hangt. daar gaat als eerste de fik in. bij alle eerdere revoluties heb-

ben de machthebbers ook gezegd dat het om gespuis ging, om bandieten, om ons gerust te stellen. en dat hebben we allemaal geloofd. dat het allemaal uit verveling was. en na-aperij. en dan bleek het uiteindelijk de grote ommekeer. dan was het de revolutie. deze revolutie zonder leus, zonder eis, zonder woordvoerder. die hebben geen genade. terwijl ze alles vernietigen, alles in de fik steken, zullen ze niks uitleggen. dat doen ze in de andere de franse steden ook niet. het heet hier bâle. en wij staan machteloos. het ergste dat er is, als de horden uit de buitenwijken komen, de horden uit het oosten. als er burgeroorlog komt, als dat eenmaal begint, dan moet je alles achterlaten. alleen het belangrijkste meenemen. op een kar. moet je je voorstellen. dan moet je alleen het belangrijkste uitzoeken en d'r is zoveel belangrijk.

...

ze hebben het vergeten uit te leggen, denkt hij. ze hebben ons er buiten gehouden. het heeft nu geen zin meer om ons te vertellen hoe ze denken. ze zijn te laat. 'te laat'; door ons uitgeschreeuwd met zo'n ongekende wil om te vernietigen. ze krijgen het bij ons niet meer aan het verstand. de messe. ze hebben ons er mee kennis willen laten maken. ze wilden ons er aan laten wennen. we hoefden niets te betalen. we hoefden ons niet in te lezen, ons niet te verdiepen. we hoefden alleen maar te komen. alleen maar kijken was ze al genoeg. heel voorzichtig zeiden ze, dat het niet was wat we zagen. dat achter het beeld een mededeling schuilging en ze hoopten, dat als we die begrepen, we er misschien ooit net zo over zouden denken als zij. maar het ging mis, denkt allurie. bij het japanse jongetje met z'n rode gymbroek op z'n knieën in de

bosjes van central park, ging het mis. toen begonnen ze te liegen. toen zeiden ze: *the superficiality of our times*. daar draaiden ze er omheen, daar kwamen ze er niet meer uit, daar wisten ze het zelf ook niet meer, daar stonden ze met hun bek vol tanden. daar begonnen ze te liegen en dáár hebben we het over in de buitenwijken, in de portieken, in de bijkeuken, dát zullen we er van onthouden, dát er van mee naar huis nemen. ‘dáár overdag’, zullen we zeggen, ‘dáár acht haltes verder, in de richting van het centrum, in de richting van de kunstmesse, dáár zeiden ze dat het niet was wat we zagen. juist toen hadden ze moeten uitleggen hoe het tot dit gekomen is. beginnend met de verlichting, met ‘god is dood’, naar de video van david beckham. toen had hun verhaal ijzersterk en progressief en lang moeten zijn. hoe alles daar het contact met het menselijke bestaan heeft verloren, dat hadden ze uit moeten leggen. ze hadden iets toe moeten geven. hun ongenaakbaarheid, hun onaantastbaarheid, de hele pathologische hang naar originaliteit en authenticiteit; uitleggen. alles moet uit de kast. het was een monstertaak geweest, maar ze hadden het moeten proberen; de redding van hun cultuur, de redding van hun liberalisme, de redding van hun messe. de viploungevrijentreekaart; hadden ze moeten uitleggen. het draaien aan de champagnefles in een koelemmer op een console; uitleggen. alle 5398 kunstwerken verdeeld over 267 stands in 4 gebouwen, de 60 privé-jets, en de prijs; uitleggen. de schaamteloosheid en mateloosheid en de prijs. uitleggen. uitleggen wat het waard is. de twijg, geknakt in een balkonbak, de *großbildia in leuchtkasten*, brad pitt in een huishoudschort, eminem in waterverf, clint eastwood in tranen; uitleggen. die jongen, daar,

in z'n onopgemaakte bed; uitleggen. de kleding, vooral de kleding, maar ook de onderbroken begroeting van maureen paley; uitleggen. maureen paley zelf; uitleggen. haar sereniteit, haar macht, het 'niet zo snel weer langs maureen paley' uitleggen. de mövenpickkraam.

...

en hij had moeten praten, de verzamelaar, vooral hij, jij, hoe jij voor de foto's staat. dan hadden we kansen gehad. hoe de foto's je onbevangen momenten van intens geluk nadoen, zoals een arm leunend op de hoofdsteun achter het hoofd van die jongen bijvoorbeeld, die ene jongen, met de wind door z'n haren... in de auto op weg naar... nou ja, maakt niet uit. een naam van een plaats, die toen, vroeger, in ieder geval nog klank had. de klank van moeite om er te komen, die uitbetaald zal worden bij aankomst, in het er zijn. het besef weg te zijn en alles te refereren met de ogen van thuis. de vertellende kijker, die een stadswandeling maakt en zich thuis al hoort praten. de fotografie helpt je niet eens. jij helpt de fotografie, je dringt je op in het beeld, kleedt het uit, vreet het op. ergens... ergens daar... in dat zwart, verdomme, daar ligt het, daar lag het moment dat misschien helemaal niet heeft bestaan, maar zich wel ergens bij je heeft voltrokken en je probeert het terug te zoeken, maar je kunt het niet meer vinden. als een zin die je bent begonnen, maar waaraan je, terwijl je hem uitspreekt, al merkt, dat je niet meer weet wat je er mee wilde zeggen. dus praat je door en je hoopt dat je jezelf al pratend weer bij je begingedachte terug zal brengen. je hoopt door alsmaar door te praten de helderheid van het begin terug te vinden. (dan is-ie wer-

kelijk van parelmoer, de helderheid, de jeugd. hij liep in het donker naast je, maar je kunt er niet bij, je kunt er verdomme net niet meer bij. je bent hem kwijt.) dat had je uit moeten leggen. maar het is te laat. godverdomme, denkt allurie, het is te laat.

ik ben te laat.

gerardjan heb je ooit een moment gedacht dat-ie zou komen?

gillis ik weet het niet. ik wist het echt niet. had ik je verteld dat er een moment was dat ik dacht dat ik hem zag?

gerardjan waar?

gillis op de messeplatz.

gerardjan nee.

gillis ik dacht hem te zien.

gerardjan maar het was hem niet.

gillis hij leek op hem. en een fractie was ik opgelucht. ik was blij.

gerardjan maar het was hem niet.

gillis ik was heel blij toen ik dacht dat ik hem zag.

gerardjan om mij?

gillis om het verhaal. om het plaatje.

gerardjan als er iets was gebeurd, als je mij had horen schreeuwen, zou je dan naar boven zijn gerend?

gillis natuurlijk, zou ik naar boven zijn gerend. ik zou alleen bang zijn, bang om wat ik aan zou treffen. bang om jou; een wit laken om je lichaam. om allurie; betrapt in een witte bazelse hotelkamer, z'n broek op z'n knieën en in z'n handen jouw portemonnee en een pistool. hij is onaangedaan. hij dwingt zichzelf niet weg te lopen of om tot bezinning te komen. hij wil niet meer redelijk zijn.

hij moet blijven staan. hij moet dat beeld voor ogen houden. het beeld van een geopende mond waarin hij een loop duwt. een weerloos naakt lichaam, gebonden armen, maar vooral die ogen. dat absolute ongeloof. hij heeft geen argument meer. hij schiet. dat weet je zeker. nog even en hij schiet dat hele weerloze ongeloflijke gezicht aan flarden.

...

en om de foto; ergens op de kunstmesse aan een van die onmetelijk lange witte muren hing het. verkocht aan een man die de openingsavond was ingevlogen en die zelfde nacht alweer was vertrokken. een ex-docent, die door twee jongens door de messe was geleid. het hangt nu in z'n directiekamer. wat levensgroot was, is levensgroot voor hem opgeblazen. één op één. het is voor hem stilgezet, geënceneerd en geretoucheerd. de rest mag-ie zelf doen.

De tekst *bazel* ging bij Dood Paard in première op 24 januari 2008,
Theater Frascati, Amsterdam

Spel: Gillis Biesheuvel, Gerardjan Rijnders

www.doodpaard.nl

bazel kwam tot stand dankzij een bijdrage van het Lira Fonds

Willem de Wolf (Groningen 1961) studeerde in 1985 af aan de Amsterdamse Toneelschool. In datzelfde jaar formeert hij met Ton Kas het theaterduo Kas & de Wolf. Ze schrijven een vijftiental stukken, waaronder *De Mode*, *De Genezing*, *Animo*, *Desperado*, *Ons soort mensen* en *Stand in*. Samen met Marien Jongewaard maken Kas & de Wolf ondermeer ook *Rodeo*, *De Jantjes* en *Mensch durf te leven!* In 2004 wordt de subsidie aan Kas & de Wolf stopgezet. Na 2004 vertaalt De Wolf o.a. samen met Matthias de Koning de novelle *Geben* van Thomas Bernhard, schrijft hij de komedie *Galleryplay* en *bazel*, maakt hij teksten voor de voorstellingen *Onomatopée* en *We hebben het/ een boek (niet) gelezen* (De Toverberg). Ook studeert hij Duitse Taal & Cultuur aan de Universiteit van Amsterdam. In 2009 schrijft hij samen met Lineke Rijxman en Joan Nederlof *Hannah en Martin* bij mugmetdegouden-tand. In alle genoemde voorstellingen, behalve in *bazel*, was De Wolf ook als acteur te zien. Willem de Wolf is sinds 2010 verbonden aan het Antwerpse theatergezelschap Cie. De Koe.

Toneelwerk

Kas & de Wolf

1985 *Groenland*

1986 *Allegorieën 1 t/m 4*

1987 *De genezing*

1988 *De mode*

1989 *Naar de natuur*

1990 *Bio*

1995 *Animo*

1995 *Show*

1997 *Ambitie*

1997 *Desperado*

1999 *Hygiëne* (De Harries, voorheen Kas & de Wolf)

2000 *Op=op* (De Harries, voorheen Kas & de Wolf)

2001 *Ons soort mensen* (Kas & de Wolf passé)

2003 *Stand in*

Kas & de Wolf ism Marien Jongewaard

1991 *Rodeo*

1992 *Piste*

1996 *De Jantjes*

1998 *Mensch durf te leven!*

Willem de Wolf

2005 *Galleryplay*

2007 *bazel*

2009 *Hannah & Martin* (Samen met Joan Nederlof
en Lineke Rijxman)

2010 *Krenz* (Duits)